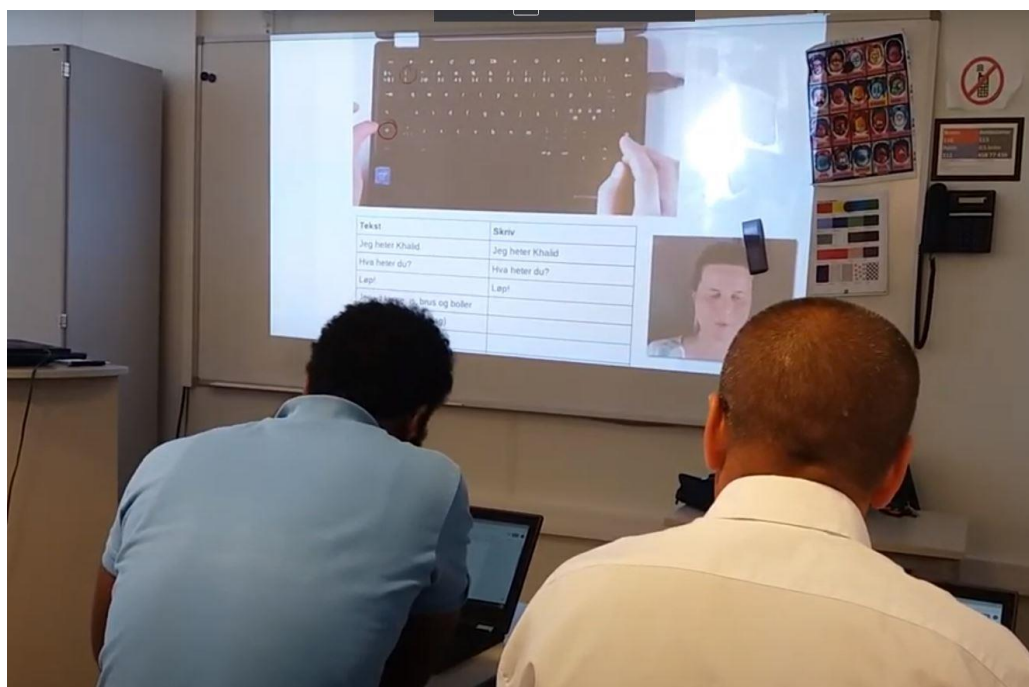

Hvordan være en god kursholder i data

i datakurs for flyktninger og andre med innvandrerbakgrunn

som har svake norskkunnskaper og lite skolegang

Forfattere:

Ingrid Baltzersen (prosjektleder), Flyktningtjenesten i Stavanger
Line Weggeberg, Flyktningtjenesten i Stavanger
Sairah Dar, Flyktningtjenesten i Stavanger
Torill Margrete Bø Hanssen, Johannes Læringscenter

Kontaktinfo prosjektet:

Flyktningtjenesten generelt (se under) eller:

Ingrid Baltzersen: ingrid.baltzersen@stavanger.kommune.no, tel.: 51 50 74 72 mobil: 400 21 139

Prosjektet er støtta av:

Inkluderings og Mangfoldsdirektoratet (IMDi) i samarbeid med Kompetanse Norge

IMDi
Integrerings- og
mangfoldsdirektoratet

**KOMPETANSE
NORGE**

Utgitt av:

Flyktningtjenesten
Postboks 8095
4068 Stavanger

Stavanger 29. januar 2021

flyktningtjenesten@stavanger.kommune.no

tel.: 51 91 40 20

Innhold

DEL 1 INNLEDNING, OM MÅLGRUPPA OG OM DIGITAL KOMPETANSE	4
1.1 Noen begreper: spor 1, 2 og 3 og alfadeltaker/latiniseringsdeltaker	5
1.2. Om digital kompetanse	5
DEL 2 OM VOKSNES LÆREPROSESSER	7
2.1 Relevans: nyttig i hverdagen	7
2.2 Autentisitet: ekte programmer	7
2.3 Sårbarhet og verdighet	7
Traumebevissthet	8
Faser i migrasjonsprosessen	8
DEL 3 TILNÆRMINGER OG METODER I DATAOPPLÆRING.....	9
3.1 Tilpasse til deltakerne og deres behov	9
3.1.1 Tilpasse mål for kurset til deltakernes forutsetninger, behov og egne ønsker	9
3.1.2 Ha opplegg deltakerne har forutsetninger til å forstå og få til, med litt hjelp.....	9
3.1.3 Repetisjon	9
3.1.4 Hjelpe deltakerne med å finne læringsstrategier og lesestrategier	10
3.1.5. Alfadeltakere og latiniseringsdeltakere: Bokstavene på tastaturet er vanskelige	11
3.2 Variasjon i metodebruk.....	12
3.3 Bruk av mobil som verktøy	13
3.4 Digital hjemmeundervisning for alfa- og spor 1-deltakere	13
3.5 Bruk av morsmål	14
3.6 Bruk av assistenter (for eksempel praksisdeltakere) og frivillige	15
3.7 Motivasjon	15
3.8 Trygghet og relasjonsbygging	16
3.8 Egenskaper hos kursholder: tålmodighet	16
LITTERATUR/NETTRESSURSER:	18
Om læring	18
Om traumer og migrasjon.....	18
NETTRESSURSER TIL BRUK I OPPLÆRINGA:	18

DEL 1 INNLEDNING, OM MÅLGRUPPA OG OM DIGITAL KOMPETANSE

Dette heftet er laget for å dele erfaringene til oss som jobber med datatiltak i introduksjonsprogrammet i Stavanger og på Johannes Læringscenter. Det handler spesielt om datakurs for deltakere med lite eller ingen skolebakgrunn, spor 1-deltakere, inkludert alfadeltakere. Men mye av det som står her kan også være relevant i datakurs for deltakere med mer skolebakgrunn og digital kompetanse, og ressursene vi skriver om vil passe for alle.

Kapittel 1 og 2 gir overordna rammer for opplæringa. Hvis du ønsker å gå rett på metoder, tips og eksempler kan du bla til del 3, og se etter overskrifta «metoder/eksempler». Det er ganske mye tekst i heftet, for vi har prøvd å skrive om mange forskjellige ting. Så bruk innholdsfortegnelsen og velg ut det du syns er relevant.

Vi har lagt inn lenker til oppgaver og materiale vi har utviklet selv, og til andre ressurser. Hvis du vil se på alt materialet vi har utviklet kan du gå til mappa vår [Digital Borger i google disk](#), der ligger oppgaver, støttemateriale og læreplaner. På [YouTube-kanalen Digital Borger](#) ligger videoer som kan brukes i undervisninga. Dette materialet kan fritt brukes, men det kan også være kjekt å lage eget materiale som passer egne deltakere, spesielt videoer.

Dette heftet har blitt utarbeidet som en del av et IMDi-støttet prosjekt vi har hatt i 2020 for å se på hvordan være en god kursholder i data, spesielt for alfa og spor 1. Vi hadde også et IMDi-støttet prosjekt i 2018, der vi utviklet en del av det materialet som vi har delt i google disk og på YouTube.

Medvirkende i utviklinga av dette materialet:

Ingrid Baltzersen, kursholder i data og prosjektleder i 2018 og 2020, Flyktingtjenesten
Line Weggeberg, kursholder i data og med i prosjektgruppa i 2020, Flyktingtjenesten
Sairah Dar, kursholder i data og med i prosjektgruppa i 2020, Flyktingtjenesten
Torill Margrete Bø Hansen, norsklærer og med i prosjektgruppa i 2020, Johannes Læringscenter
Marwan Al Fadel, kursholder i data, Flyktingtjenesten
Renate Solberg, kursholder i data, Flyktingtjenesten
Alexander Kittilsen, tidligere kursholder i data, med i prosjektgruppa i 2018, Flyktingtjenesten
Ina Fosse Gulbrandsøy, fagleder og tidligere kursholder i data, Flyktingtjenesten

Håper du vil ha nytte av dette heftet! Vi tar gjerne imot tilbakemeldinger.

Kontakt:

Ingrid Baltzersen: ingrid.baltzersen@stavanger.kommune.no, tel.: 51 50 74 72 mobil: 400 21 139

Flyktingtjenesten i Stavanger: flyktingtjenesten@stavanger.kommune.no, tel.: 51 91 40 20

1.1 Noen begreper: spor 1, 2 og 3 og alfadeltaker/latiniseringsdeltaker

Deltakere i norskopplæringa er organisert i spor, der opplæringa skal ta utgangspunkt i forutsetningene til deltakerne. Gruppestørrelse, arbeidsmåte, tempo og mål for opplæringa vil derfor være forskjellig.

spor 1: Deltakere med lite eller ingen skolegang fra før. Her ligger også alfabetiseringsmodul

spor 2: Deltakere med noe skolegang fra før, gjerne grunnskole og kanskje videregående skole

spor 3: Deltakere med god allmennutdanning, gjerne høyere utdanning

Det kan være nyttig å dele andre tiltak også etter denne inndelinga, eller i alle fall være obs på deltakerens forutsetninger. Spor 1-deltakere og da spesielt alfadeltakere har lite erfaring med å sitte hele dager på skolebenken og ta inn teoretisk stoff. Det kan være en fordel å ha små grupper, langsom progresjon og mer praktisk tilnærming for denne gruppa. Men det er viktig å se konkret på deltakerne, noen har høy digital kompetanse selv om de har lite skriveferdigheter.

Disse begrepene vil også bli brukt i heftet:

alfadeltakere: Deltakere som ikke kan lese og skrive på noe språk, eller som kan lese så vidt (alfa+)

latiniseringsdeltakere: Deltakere som kan lese og skrive på et morsmål som ikke bruker latinske bokstaver, som nå lærer det latinske alfabetet og trenger tid på å automatisere det.

latinlesere: Deltakere som lærer norsk, og som kan lese det latinske alfabetet.

For mer om språkopplæring, spesielt om alfa og spor 1, anbefales lærerveiledninga til læreverket *Hei! Norsk for voksne innvandrere*.

1.2. Om digital kompetanse

Hva er digital kompetanse? I boka *Digital kompetanse i skolen* (2010) operasjonaliserer Ola Erstad digital kompetanse til: Grunnleggende praktiske ferdigheter, å kunne laste opp/ned fra internett, å søke og finne informasjon, kunne navigere i digitale nettverk, kunne klassifisere informasjon, kunne sammenligne og sammenstille ulike typer informasjon i sammensatte tekster, å evaluere og vurdere nettressurser, å bruke digitale verktøy til å kommunisere, å kunne samarbeide med andre ved hjelp av digitale teknologi og å være produsenter av eget digitalt materiale (Erstad 2010, s. 101–102).

Utdanningsdirektoratet (2012, s. 6) definerer digitale ferdigheter som «å kunne bruke digitale verktøy, medier og ressurser hensiktsmessig og forsvarlig for å løse praktiske oppgaver, innhente og behandle informasjon, skape digitale produkter og kommunisere.» De skriver også at det innebærer å utvikle digital dømmekraft. De digitale ferdighetene er delt opp i fire ferdighetsområder:

Tilegne og behandle innebærer å kunne bruke ulike digitale verktøy, medier og ressurser til å søke etter, navigere i, sortere, kategorisere og tolke digital informasjon hensiktsmessig og kritisk.

Produsere og bearbeide innebærer å kunne bruke digitale verktøy, medier og ressurser til å sette sammen, gjenbruke, omforme og videreutvikle ulike digitale elementer til produkter, for eksempel sammensatte tekster.

Kommunisere innebærer å kunne bruke digitale verktøy, ressurser og medier til å samarbeide i læringsprosesser, og til å presentere egen kunnskap og kompetanse til ulike mottakere.

Digital dømmekraft innebærer å kunne bruke digitale verktøy, medier og ressurser på en forsvarlig måte, og å ha et bevisst forhold til personvern og etisk bruk av Internett.

Mål for digitale ferdigheter for introdeltakere er omtalt i «Læreplan i norsk» i [Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere](#) (Vox, 2012). Denne læreplanen er nå under revidering, men måla kan være interessante å se på. Måla er delt opp etter hvilket språknivå deltakerne er på (A1 til B2). Det er forventet at spor 1-deltakere skal kunne nå A2 eller B1 muntlig og A1 eller A2 skriftlig i løpet av norskopplæringa.

På alfabetiseringsmodulen er målet at deltakerne skal kunne identifisere bokstavene i alfabetet, også på tastatur, at de skal kunne forstå ikoner på skjerm, og kunne motta, skrive og sende svært enkle meldinger på sms. De skal også kunne bruke digitale opplæringsprogrammer som er laget for denne målgruppen.

På nivå A1 (basisbruker) er måla at deltakerne kan lese og forstå kjente ord og svært enkle setninger på e-post og sms, og skrive korte og enkle meldinger og e-poster. De skal kunne lese og forstå enkle tilrettelagte tekster digitalt. De skal også kunne forstå enkle skjemaer digitalt, og kunne fylle de ut med personlige opplysninger.

På nivå A2 (basisbruker) er måla at deltakerne skal kunne søke etter, finne og forstå opplysninger i enkle rutetabeller, programoversikter og stillings- og boligannonser. At de kan lese og forstå enkel skriftlig informasjon digitalt, og at de skal kunne lese og skrive korte e-poster og sende vedlegg. De skal kunne skrive enkle digitale tekster om familie, boforhold, utdanning og arbeidserfaring. De skal kunne skrive en enkel CV, og bruke ulike digitale tjenester, for eksempel nettbank.

På nivå B1 (selvstendig bruker) skal deltakeren kunne søkelese og trekke ut spesifikk informasjon i enkle digitale faktatekster og navigere på nettsider og i oppslagsverk. De skal kunne lese og forstå sammensatte tekster som nettsider med tekst, lyd og bilder, og de skal kunne skape sammensatte tekster selv. De skal kunne skrive korte formelle brev, og skrive jobbsøknad og CV og fylle ut elektronisk søknad. De skal kunne bruke sosiale medier. Og de skal kunne holde forberedte presentasjoner om kjente emner med digitale presentasjonsverktøy.

På nivå B2 (selvstendig bruker) står det ikke så mange spesifikke digitale mål, annet enn at deltakeren skal kunne holde klare, forberedte innlegg om et vidt spekter av emner med digitale presentasjonsverktøy, og at de skal kunne skrive digitale tekster i ulike sjangre, og de skal kunne bruke den digitale kompetansen sin til å kommunisere og presentere informasjon. Men på dette nivået skal jo deltakeren allerede ha mange digitale ferdigheter.

DEL 2 OM VOKSNES LÆREPROSESSER

Dette kapittelet handler om voksnes læreprosesser. Dette er nyttig å ha i bakhodet når man jobber med opplæring for denne gruppa.

2.1 Relevans: nyttig i hverdagen

Voksenopplæring må oppleves som relevant for den som skal lære, i større grad enn for barn. Voksne har et behov for at det de skal lære skal kunne brukes umiddelbart, og de vil ha en mening med det de skal lære. Det betyr at kurset bør legges opp ut fra forhåndskunnskaper om deltakernes behov, og tilpasses hva deltakerne sier at de trenger når de deltar på kurset. På forhånd vet vi at deltakerne trenger å kunne bruke datamaskin for å avlegge lovpålagte prøver i norsk og samfunnskunnskap. Da trenger de både kompetanse i å logge seg på, klikke seg videre og å skrive og redigere tekst. De trenger også å kunne bruke mobil og e-post i hverdagen, og å kunne orientere seg på offentlige nettsider og på nettet generelt.

Voksne har også dårligere tid og rom til å lære nye ting. De har ofte andre forpliktelser som familie. Deltakerne i introduksjonsprogrammet kan ha begrenset med tid å gjennomføre opplæringen på, for eksempel på grunn av lengden på programmet eller andre tiltak de også skal ha tid til i programmet. Men vår erfaring er at datakurs tar tid, våre deltakere har minst 50 timer, mange har 100 timer, og noen alfa- og spor 1-deltakere har gått på kurs enda lengre.

2.2 Autentisitet: ekte programmer

Det finnes etter hvert en del nettkurs i hvordan å bruke forskjellige dataprogram. Det er kurs som forklarer hvordan programmene fungerer, der man kan klikke seg videre og velge mellom alternative svar. Vår erfaring er at hvis deltakerne forstår hvordan de skal bruke disse kursprogrammene, og forstår hva teksten sier, så kan de allerede innholdet i kurset. Deltakerne trenger å bruke de faktiske programmene de skal lære, og å lære det teoretiske ut fra problemstillinger som oppstår i de praktiske oppgavene, ikke omvendt. Dette er også i tråd med John Deweys aktivitetspedagogikk, ofte oppsummert med «learning by doing».

2.3 Sårbarhet og verdighet

Voksne som skal lære er ofte i en sårbar posisjon, fordi det å lære noe nytt utfordrer måten de har tenkt og gjort ting fra før av, og hvordan vi gjør ting er en del av identiteten vår. For mange av flyktingene blir dette spesielt stort. De med lite eller ingen utdanning kan også ha hatt en god jobb og viktig posisjon i samfunnet sitt, mens her i Norge må de lære nye ting på et grunnleggende nivå.

Voksne er i større grad enn barn opptatt av å ikke miste ansikt og ikke vise seg som dum i læringssituasjoner. Det kan føre til at de later som de kan mer enn det de kan, eller at de ikke spør «dumme» spørsmål, og dermed ikke lærer det de skal.

Dette er også viktig å være obs på det når det gjelder metodevalg. Du bør for eksempel være sensitiv for reaksjoner hvis du bruker metoder som også brukes på barneskole, som tegning og plastelina, eller hvis du bruker barne-tv som eksempel på nettsider. Dette er ting som kan fungere veldig godt, men det må da brukes på en måte som oppleves som verdig. Valget bør også forklares, for eksempel

at det kan være praktisk å tegne hvis en ikke skriver så godt, eller at barnesanger eller barne-tv har enkelt språk, og at det er nyttig å kjenne til det barna møter i barnehage og på skole.

Det er like viktig å skape et godt og trygt læringsmiljø når man underviser voksne, som når man underviser barn. God relasjon og trygghet i gruppa og med kursholder gjør at deltakerne kan tørre å spørre om det de lurer på, og prøve ut ting de er usikre på.

Det å vise interesse for hvem deltakerne er, hva de har gjort før og hva de får til, er en god måte å skape relasjon på. Dette kan også styrke selvfølelsen til deltakerne, at de blir sett for det de kan, ikke for alt de ikke har lært ennå.

For mer om voksnes læreprosesser, se [Nettkurs om voksenpedagogikk](#) hos Kompetanse Norge. Flere av poengene over er hentet derfra.

Traumebevissthet

Mange av flyktingene har hatt store stressbelastninger og opplevd traumatiske hendelser både før de flyktet, under flukten og i bosettingsprosessen. De kan også ha dårlige erfaringer fra læringssituasjonen, for eksempel ha opplevd vold fra lærer, eller ha opplevd tidligere at de ikke mestret skolen. Traumer og stress påvirker læring og gjør at hele kroppssystemet er i en slags alarmberedskap hele tiden. Det er vanskelig å følge med, og ta til seg ny kunnskap hvis hjernen er overbelastet av andre tanker og kroppen er låst fast i et overlevelsesmodus/forsvarsmodus. Enkelte kan bli mer oppfarende og sinte eller frustrerte, mens andre kan framstå uinteresserte eller passive av dette. Som kursholdere er det viktig å være sensitiv på hvordan deltakerne har det, og jobbe for at de skal få en trygg relasjon både til deg selv og til de andre i gruppa. Det er også viktig å være bevisst på hva som trigger en selv. Kursholder kan spørre seg selv: Hvordan reagerer jeg hvis deltakerne virker uinteresserte og passive? Hva gjør jeg hvis jeg ikke rekker å hjelpe alle? Hva gjør jeg hvis jeg synes synd på noen, og ser de trenger hjelp med ting som egentlig ikke hører til i kurset? [RVTS.no](#) har mye materiale på *Traumebevisst Omsorg (TBO)* og *traumebehandling*, og verktøy som *toleransevinduet* og *følelsesregulering*. Noe av materialet er tilpassa arbeid med barn, men mange av prinsippene gjelder jo for voksne også.

Faser i migrasjonsprosessen

Migrasjonsprosessen oppleves forskjellig for ulike personer. Men forskning viser at det er ulike faser som mange går gjennom. Mange er oppstemte når de forbereder seg til å dra, fordi de har bestemt seg for å komme bort, og har drømmer om hvordan det skal bli. Men selve migrasjonsprosessen er tøff for mange. I starten på det nye stedet har mange en overkompensasjonsfase, der de prøver å mestre alt det nye, og alt er spennende. Men mange kan etterpå møte en fase med krise, der alvoret i den nye situasjonen går opp for dem, og de føler de har mista styringen på livet sitt. I møtet med kursdeltakere er det viktig å være sensitiv på at de kan være ulike steder i migrasjonsprosessen, og at de kan ha ulike reaksjoner på undervisningsopplegg som følge av det. Noen kan bli frustrerte fordi ting går for sakte og de har alt for mye de vil få til på kort tid, andre kan bli overvelda og føle at de ikke får til noe. For mer om dette, les Carlos E. Sluzkis [artikkel](#) på engelsk, eller søk på «faser i migrasjonsprosessen» på nettet.

DEL 3 TILNÆRMINGER OG METODER I DATAOPPLÆRING

3.1 Tilpasse til deltakerne og deres behov

3.1.1 Tilpasse mål for kurset til deltakernes forutsetninger, behov og egne ønsker

Datakurset bør passe det deltakerne trenger, og hvilket nivå de er på. For mange alfadeltakere vil det være nok å øve på å skrive og rette opp det man har skrevet, og å bli litt kjent med internett, i tillegg til bruk av mobiltelefon til meldinger, oversettelsesverktøy og å motta e-post. Nettbank og kontakt med offentlige tjenester som nav.no, skatteetaten.no, altinn.no og digipost.no er også viktig å lære, men det kan være utfordrende å få til i en klasseromssituasjon på grunn av personvern, og generelt lysbildeforedrag om hvordan det virker har lite hensikt. Så dette er lettere å få til i en veiledersituasjon, eller på individuell drop in-opplæring.

For de med litt mer digital kompetanse vil mer avansert bruk av e-post og internett være viktig, i tillegg til bruk av skriveprogram. For de som skal videre på grunnskole, videregående skole eller høyere utdanning vil også bruk av program for lysbildepresentasjon og regneark være viktig, det samme gjelder de som ser for seg en jobb der de skal bruke datamaskin. Det er lurt å spørre deltakerne hva de ønsker å lære, og tilpasse kurset til det. I Stavanger har vi laget [læreplaner for kurs på tre nivåer](#), men for mindre kurs går det an å ha deltakere på ulikt nivå i samme gruppe, men gi de forskjellige oppgaver.

Det vil uansett være litt ujevnt nivå på deltakerne i gruppa. Vi har god erfaring med å gi flere og mer avanserte oppgaver til de som får det raskt til, så deltakerne kan jobbe i ulikt tempo. Men individuell tilpasning er lettest hvis det er mindre grupper og gjerne en assistent/praksisdeltaker.

Lokal læreplan/kursplan i datakurs bør jo i alle fall være i tråd med sentrale lover, forskrifter og retningslinjer som gjelder for deltakerne (*se kapittel 1.2*).

Metoder/eksempler:

- Kartlegging av den enkelte deltaker er viktig. Spør deltakerne hva de bruker datamaskin og mobil til, og observer hva de får til og ikke når de gjør oppgaver. Da kan noen hoppe over oppgaver, mens andre får flere for å repetere.
- Lag læreplan/kursplan ut fra deltakernes nivå. Ikke alle deltakere har utbytte av å lære presentasjonsverktøy, for noen holder det å øve på å skrive og bli litt kjent med internett.

3.1.2 Ha opplegg deltakerne har forutsetninger til å forstå og få til, med litt hjelp

Deltakere med lite eller ingen skolebakgrunn har veldig mye nytt å lære. En bør derfor prøve å få til at oppgaver og undervisningsopplegg med ny informasjon er innenfor det deltakerne kan få til, med litt hjelp fra kursholder og andre deltakere. Det å tenke at «de får vel uansett med seg litt» og ha fellesopplegg som halve klassen ikke forstår så mye av, kan føre til at de ikke får med seg noen ting, fordi det blir for overveldende. (For mer om den nærmeste utviklingssonen se Lev Vygotskij).

3.1.3 Repetisjon

All læring krever repetisjon, men spesielt når det er mange nye konsepter og ting å forholde seg til. Det er lett å gå videre når deltakerne har fått det så vidt til, men da glemmer de det også raskt.

Metoder/eksempler:

- lag mange oppgaver som ligner hverandre, og introduser få nye ting om gangen.
- Bruk kjente ord og situasjoner som ramme, så deltakerne ikke må lære mange nye ting samtidig.
- Det er en fordel å ha datakurs flere ganger i uka, og over en lengre periode. Et kurs på 50 timer hos oss går 2 timer + 3 timer i uka over 3 måneder.

3.1.4 Hjelp deltakerne med å finne læringsstrategier og lesestrategier

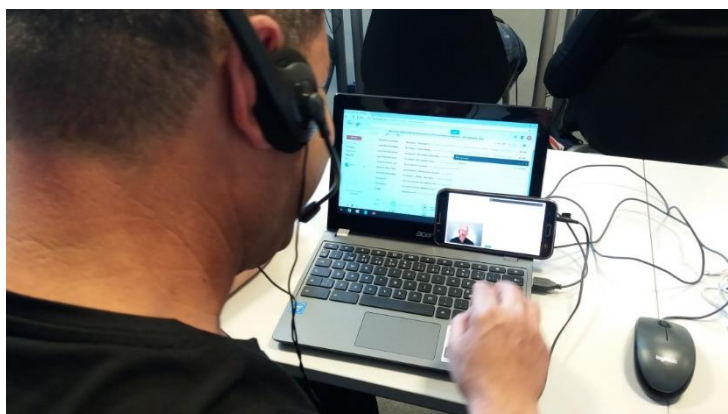
Spesielt deltakere med lite og ingen skolebakgrunn kan mangle læringsstrategier for denne typen læring. Så det å lære læringsstrategier er et eget mål i seg selv. Et eksempel er hvordan deltakeren kan forstå oppgaver de får. Mange venter bare på at kursholderen skal forklare. Men kursholderen bør utfordre deltakerne på å prøve å forstå oppgaven selv. Da er det viktig at oppgaven er i et enkelt språk, og gjerne har illustrasjoner, så deltakerne har forutsetninger til å forstå oppgaven.

Kursholderen bør modellere nye oppgaver flere ganger, ved å gjøre dem i plenum og å gjøre det med deltakerne når de trenger hjelp. I individuell veiledning er det viktig at kursholder ikke bare gjør oppgavene foran deltakerne, men går tilbake til start når eksempelet er vist, og ber deltakeren gjøre det samme en gang til. Dette gjelder også tekniske ting som å skru på datamaskin og innlogging.

Deltakerne vil jo også gjerne gjette, og gjøre det samme som sist, så litt variasjon i oppgavetype er lurt for å avdekke dette. Men repetisjon er også viktig, så det er lurt å ha mange oppgaver som ligner hverandre, der de kan bruke samme metode.

Metoder/eksempler:

- Modellere oppgavene, både i plenum og individuelt
- Være tålmodig og la deltakerne prøve å finne ut selv hvordan de skal løse oppgavene før du eventuelt modellerer individuelt, og la de gjenta det etter du har vist.
- Øv på måter å huske på, for eksempel å ta bilde på mobilen av brukernavn og passord i stedet for å ha det på en lapp.
- Deltakerne kan ta bilder av oppgaven og bruke det til å se på når de skal skrive noe i en annen fane.
- Deltakerne kan ta video med mobilen av noe som blir gjort på skjermen eller tastaturet, for eksempel hvordan de logger inn eller kopierer og limer tekst.
- Deltakerne kan bruke oversettelsesverktøy for å forstå oppgavene. Da kan de enten ha oversettelsesverktøy som Google Oversetter oppe i ei annen fane, og kopiere og lime teksten over. Eller de kan bruke kamerafunksjonen på Google Oversetter-appen på mobilen, og få teksten oversatt fra bildet.

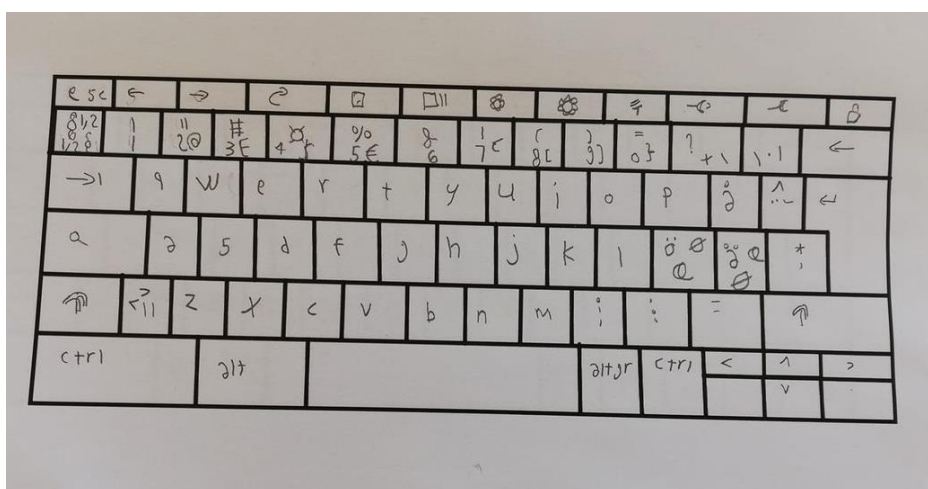

3.1.5. Alfadeltakere og latiniseringsdeltakere: Bokstavene på tastaturet er vanskelig

Alfadeltakere og latiniseringsdeltakere har ikke automatisert de latinske bokstavene. Det betyr at skriveøvelser for denne gruppa bør ta utgangspunkt i ord og bokstaver de kjenner, eller bare ses på som en ren teknisk øvelse som ikke bør knyttes for mye til lesing og forståelse av hva de skriver. Et problem for disse deltakerne er at tastaturet enten bare har store bokstaver (kapitaler) eller små bokstaver (minuskler). Det betyr at hvis de skal skrive av et ord med begge deler, for eksempel navnet *Amina*, så vil enten den store bokstaven eller de små bokstavene være forskjellig fra det som er på tastaturet. Dette er jo noe som vil ta tid å lære, så det er fint å oppmuntre deltakerne med at det er greit å gjøre feil, og lett å rette opp på en datamaskin.

Metoder/eksempler:

- Gi deltakeren [utskrift av tastaturet der både små og store bokstaver er skrevet](#), hvis deltakerne kan lese et annet alfabet går det an å skrive tilsvarende/lignende bokstavlyd på med deres alfabet, [for eksempel arabisk](#).
- La deltakerne øve på å skrive inn bokstavene selv på en papirutskrift av et [tomt tastatur](#). (Se [bilde](#)).
- Gjør mange øvingsoppgaver for å bli kjent med stor og liten bokstav og de ulike tegnene på tastaturet. Her er eksempel på [undervisningsmaterieell/oppgaver](#) og [videoer](#) til dette.
- Mange deltakere trenger mye øving på tekniske ferdigheter, som innlogging, dobbeltklikking, klikking på lenke, markering av tekst, høyreklikking, dra og slipp. Dette bør være egne læringsmål.
- Deltakeren kan bruke diktering i stedet for å skrive med stemmestyrte skriving, hvis skriving ikke er en viktig del av læringsmålet for oppgaven, for eksempel i nettsøk, sms eller bruk av oversettelsesverktøy som Google Oversetter. Se etter symbolet for mikrofon. 🗣
- Se også neste punkt for praktiske øvelser, for eksempel [bildesøk](#).

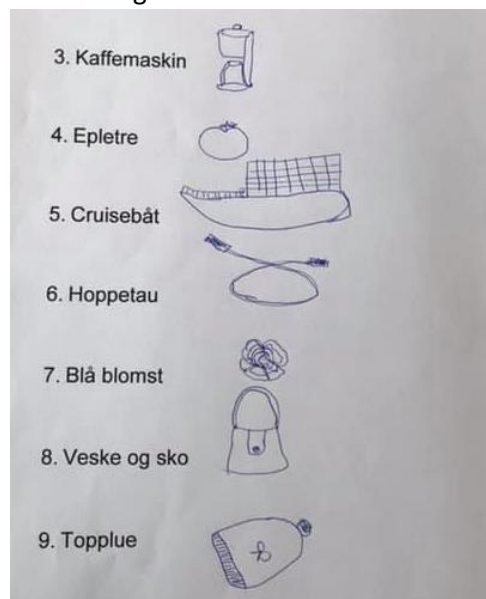

3.2 Variasjon i metodebruk

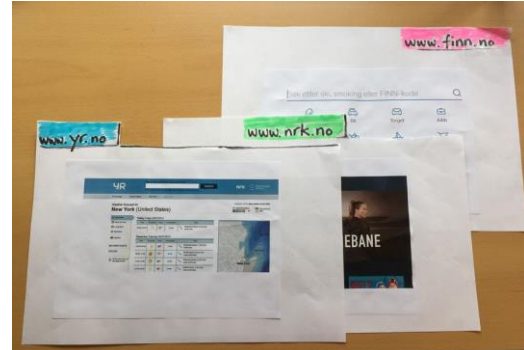
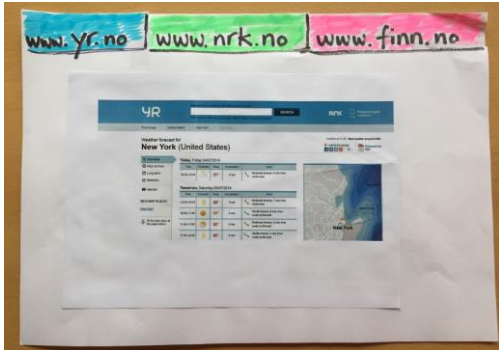
For å nå fram til deltakerne er det lurt å variere metodene en bruker. Plenumsforedrag med lysbilder kan brukes noen ganger, men bør ikke være hoveddelen av kurset. Bruk heller mer konkrete og interaktive metoder.

Metoder/eksempler:

- Modellering av oppgaver på tavla/skjerm: Vis skjermbildet ditt, og vis steg for steg det deltakerne skal gjøre, helt fra å åpne programmet på startskjermen.
- Bruk av video til «flipped classroom», altså at instruksjonen er på video delt ut i læringsplattformen, og at timen brukes til individuell veiledning.
- Bruk av instruksjonsvideo i plenumsundervisning: deltakerne hører ofte bedre etter hvis du snakker på video, og du kan stoppe videoen og vise det du vil forklare, på samme måte som når du modellerer oppgaver. Spesielt nyttig hvis du har video av musbruk og hvordan du beveger hånda, men også for å modellere hvordan de skal bruke instruksjonsvideoen selv neste gang hvis den deles ut i læringsplattformen.
- Bruk av musikk, for eksempel at deltakerne øver på å søke fram musikk fra hjemlandet eller en favorittartist.
- Øve på å se på video, for eksempel på nrk.no eller YouTube.
- Bruk av bilder, for eksempel bildesøk på ord er lettere å forstå og få til for de som leser lite.
- Tegning: Deltakerne kan tegne krøllalfa på eget ark eller etter tur på tavla. Eller bildesøk på tabell som er skrevet ut, der ordet står i venstre kolonne og deltakerne skal tegne resultatet av bildesøket i høyre kolonne. (Se bilde over).
- Plastelina: Deltakerne kan lage krøllalfa i plastelina. (Se bilde). Både ved bruk av tegning og plastelina bør kursholder være sensitiv for at mange deltakere synes det er gøy, men noen vil kanskje synes det er barnslig og bli støtt, så det bør presenteres på en verdig måte. Du kan for eksempel forklare at det er lettere å huske abstrakte ting hvis vi kobler det til konkrete handlinger og bilder, eller at de lærer om ting som barna bruker i barnehage og skole.
- Andre fysiske ting for å konkretisere konsepter: Vis gjerne fram ting i klasserommet, ikke bare bilder. For eksempel *skjerm* og *tastatur*. Vi har holdt opp bøker for å illustrere nettleser og faner, der hver bok er ei fane med ei nettside, og du kan også bla i bøkene på samme måte som du kan klikke deg gjennom menyen på ei nettside. Eller vise fram arkivmapper og ark for å illustrere mappesystem for filer. (Se bilde under).
- Bruk av morsmål i plenumsdiskusjon, se punkt 3.5 om morsmål.
- La deltakerne skrive på tavla etter tur, eller prøve å søke fram ting på internett på datamaskina til kursholderen og vise fram på skjerm/tavle. For eksempel vise fram musikk de liker, søke fram matretter, tegne alfakrøll eller skrive dataord.

- Når du spør deltakerne om svar i plenum er det lurt å først gi de litt tid til individuell refleksjon, så diskutere i par/gruppe før de kan svare i plenum (IGP-metoden). Dette for å aktivisere alle deltakerne, og aktivisere forkunnskap.
- Bruk tydelig stemme og kroppsspråk. Pek gjerne på ting i rommet eller bilder du finner fram på nett for å illustrere.

3.3 Bruk av mobil som verktøy

Nesten alle deltakerne har en smarttelefon, og mange er ganske flinke til å bruke den som verktøy. Men dette er noe alle bør ta i bruk i hverdagen, og det er viktig å bruke datakurs til å øve opp dette. Når alt med programmer og nettsider er nytt holder det ikke å bare lære det på datamaskin. Brukergrensesnittet er såpass forskjellig fra datamaskin og app, at mange vil ha problemer med å bruke appene på mobilen, selv om de kan bruke de på datamaskin.

Metoder/eksempler:

- Bruk av oversettelsesverktøy (se under 3.1.4 og 3.1.5).
- Øve på bruk av apper som Google Maps, vy.no, busselskapet sine apper, finn.no og andre apper deltakerne bør kunne bruke i hverdagen.
- Lese og sende e-post.
- Lese og sende sms.

3.4 Digital hjemmeundervisning for alfa- og spor 1-deltakere

Digital hjemmeundervisning ble spesielt viktig under nedstenging av kurs på grunn av covid-19 våren 2020. Men det kan jo også være aktuelt for deltakere som er hjemme i foreldrepermisjon, eller hvis man ønsker å ha færre timer med kursholder på et kurssted, og mer hjemmearbeid på tidspunkt deltakeren selv bestemmer. For spor 3-deltakere og en del spor 2-deltakere ser vi at det fungerer greit, men vi hadde store utfordringer med datakurs for alfa- og spor 1-deltakere via nett våren 2020. Vi fikk ikke til å dele ut oppgaver i læringsplattformen, for de fleste deltakerne får ikke til å logge inn og bruke den helt uten assistanse, selv om vi øver mye på det i timene. De fleste deltakerne kunne ikke skrive ny e-post, selv om de kan motta og lese e-post, og en del kan svare på e-post. Så det var også vanskelig å basere seg på å levere oppgaver på e-post. Det vi så fungerte best var å sette av et fast tidspunkt der deltakerne skulle gjøre oppgaver og kommunisere med oss, for eksempel ved å ha en telefonsamtale eller en videosamtale, eller sende meldinger fram og tilbake med en meldingsapp.

Metoder/eksempler:

- Sende melding i meldingsapp med bilde av setninger som deltakerne skal skrive av og sende tilbake. For økende vanskelighetsgrad bruk spesielle tegn som spørsmålstegn, utropstegn og parentes. Dette passer godt til alfa- og latiniseringslever. Utfordringen her er at det av personvern hensyn mange steder ikke er lov til å bruke apper som WhatsApp, og sms koster ofte penger, og det er mange deltakere som ikke er så vant med å bruke det.
- Prøve å øve på å sende e-post fram og tilbake. Det er lettere å svare på e-post enn å skrive ny e-post, så det kan være en fordel å starte med å svare på e-post fra kursholder.
- Sende ut melding med lenke til kursvideoer og diskutere etterpå på telefonsamtale eller videosamtale. Her er var utfordringen at det kan være vanskelig å få til lengre samtaler om begreper og bruk av datamaskin, både på grunn av manglende norsk og manglende erfaring med metasamtaler. Vi legger jo ellers opp kurset til mer praktiske øvelser.
- Det er en fordel å ha øvd flere ganger i klasserommet før en tar i bruk digitale verktøy for hjemmearbeid.

3.5 Bruk av morsmål

Bruk av morsmål kan hjelpe deltakeren til å forstå hva det er de skal lære og forstå operasjonene de skal gjøre. Det å koble ny læring til begreper deltakerne kjenner fra før, kan også hjelpe dem å huske det. Det går an å bruke morsmål på flere måter, ved to-/flerspråklig kursholder, tolk, morsmålsassistent, eller praksisdeltaker/frivillig som snakker deltakernes morsmål. Det går også an å få deltakere med samme morsmål til å hjelpe hverandre for å forstå eller finne begreper.

Metoder/eksempler:

- Bruk av morsmål/tolk på plenumsforedrag om nytt stoff.
- Grupper eller to deltakere som kan samme språk kan hjelpe hverandre. Hvis en deltaker alltid er den som hjelper bør hun/han oppmuntres, og få beskjed om at det å lære bort er den beste læring.
- Del ut [dataordliste på flere språk](#) på papir og elektronisk i læringsplattformen.
- Vår erfaring er at deltakerne har mye større progresjon med morsmålshjelp enn uten, deltakerne kan ofte gjenta operasjoner de blir vist, men hvis de ikke forstår poenget er det lite læring i det.
- Lage ordliste på flere språk på tavla. Kursholder skriver dataord på norsk, gjerne også med tegning/illustrasjon, og så finner deltakerne med samme morsmål ordet sammen på deres språk, og en av dem skriver det på tavla. Hvis deltakerne ikke kan skrive på morsmålet kan kursholder transkribere det de hører på tavla. Resultatet kan tas bilde av og deles i læringsplattformen. (Se bilde).

ord	Tigrinja	Pashtu	Arabisk	Russisk
Tastatur	Алты оуфет	کومپوټر	لوحة المفاتيح	аппаратура
Utropstegn	Согъот ?	دو ځایو	اشارة تعجب	знак восклицания
Spørsmålstegn	Согъот ?	دو ځایو	اشارة استفهام	знак вопроса
Punktum	•	دوت	نقطة	точка
Komma	,	کوما	فاصلة	запятая
Parentes ()	()	قوسین	قوسین	скобки
Sløp	○	دایره	دایره	окружность
Sløp av	○	دایره	اشارة	знак

3.6 Bruk av assistenter (for eksempel praksisdeltakere) og frivillige

I Stavanger har vi god erfaring med å bruke andre deltakere i introduksjonsprogrammet i praksis som assistent i datakurs. De får ofte også være betalt vikar noen ganger når kursholder er borte, og får en nyttig praksis og arbeidserfaring. Dette er gjerne deltakere som har utdanning som mål, og de lærer da mer om hvordan opplæring fungerer, de bruker norsk i samtale med kursholder og mange av deltakerne på kurset, og de blir selv mye flinkere i data. Praksisdeltakerne trenger ikke å være eksperter, de må bare være litt flinkere enn de fleste kursdeltakerne, og ha gode sosiale evner. Det siste er jo noe som kan komme fram når de endrer rolle, vi har erfaring med deltakere som ikke fungerte så godt på datakurs på høyere nivå, det virket som de kjedet seg og ikke så relevansen, men som assistenter har de blomstret. Vi har også hatt frivillige (for eksempel pensjonister) som har hjulpet til på datakurs.

Metoder/eksempler:

- Assistenter eller flere kursholdere gir større mulighet for individuell hjelp.
- Bruk av eksterne frivillige kan gi deltakerne nytt nettverk, eller muligheten til å snakke norsk med personer som ikke jobber med dem.
- Assistenten trenger ikke være mye flinkere enn de andre, gir god læring i at deltaker og assistent finner ut av ting sammen.
- Kan gi mulighet for opplæring på morsmål, eller et språk deltakeren forstår bedre enn norsk.
- Det kan være en utfordring at assistenten gjør oppgaven for deltakerne, i stedet for å modellere eller forklare. Bør diskutere metodikk med assistenten.
- Viktig å inkludere praksisdeltakere i planlegging, for eksempel ved å ha møter eller å sende oppgaver og opplegg i tide til de får forberedt seg.
- Ingrid Alnes Buanes og Kathrine Lehne, lærere i norsk og samfunnskunnskap ved Nygård skole i Bergen har laget et hefte for [opplæring av språkhjelpere i norskundervisninga](#). De har eget språkhjelperkurs, det kan jo være litt for omfattende for et lite datatiltak, men en del av det som står om læring og språkhjelperrollen vil være nyttig å gå gjennom, kanskje på et møte eller to i løpet av en kursperiode.

3.7 Motivasjon

Det å lære nye ting krever motivasjon. Motivasjonen kan være ønsket om å lære noe fordi det oppleves som nyttig eller nødvendig, eller det kan komme av at deltakeren mestrer noe ikke har fått til før. Vi har fått høre av andre ansatte at deltakere vi har sett oppleve mestring og glede i datakurs, også ser ut som de har det bedre i andre tiltak og møter. Hvis datakurs er lagt opp på en tilpassa måte vil deltakerne kunne oppleve mestring, selv på et enkelt ferdighetsnivå. Og det å oppleve mestring på ett felt kan gi selvtillit på andre felt også.

Metoder/eksempler:

- Gi deltakerne mye ros, men helst konkret ros på ting de får til, gjerne på enkeltoperasjoner som markering av tekst eller dobbeltklikking. Ros bør tilpasses hva deltakeren har fått til fra før og hva du forventer at han eller hun skal få til, så den oppleves som verdifull.
- La deltakerne oppleve mye mestringsfølelse. For eksempel ved å gi deltakerne mange oppgaver som de stort sett kan få til, eventuelt kan få til med litt hjelp fra kursholder eller meddeltakere.

- Forklare relevans, for eksempel at å øve på å logge inn på google gjør at en blir flinkere å logge inn i andre programmer, eller at skrivetrening gjør at en kan skrive raskere og mer riktig på norskprøve.
- Holde fram en deltaker som et godt eksempel for andre, men tenk bevisst da på hvem du holder fram og hvor ofte, så ikke noen føler seg oversett.
- Få besøk av tidligere deltaker, som kan forklare at de har lært mye på kurs, og hva de trenger å bruke data til.
- Gjør noe gøy i timen, som å spille dataspill eller se en kjekk video.
- Ha kjennskap til hva deltakeren har gjort i hjemlandet før og hva de ønsker å gjøre i framtida for å koble ny læring til noe de kan fra før, eller noe de trenger nå.

3.8 Trygghet og relasjonsbygging

Som vi så i del 2, trenger også voksne deltakere trygghet og trivsel for å kunne lære.

Relasjonsbygging, både mellom kursholder og deltakere og innad i gruppa er viktig for å skape trygghet.

Metoder/eksempler:

- Prøv å sette sammen grupper med omtrent samme nivå, så noen ikke føler seg dumme. Hvis det ikke er mulig er det i alle fall viktig å være sensitiv på dette, så de faglig svakeste deltakerne også får undervisning og oppgaver som de mestrer.
- I Stavanger har vi god erfaring på å ha mange med samme språkbakgrunn i samme gruppe, så de kan hjelpe hverandre, da er det ikke så viktig at alle er på samme nivå.
- Det at kursholder viser interesse for deltakernes kultur, eller lar de snakke om det med hverandre, bidrar ofte til en god relasjon. Det kan være at deltakerne søker fram mat eller musikk fra hjemlandet og viser på tavla, eller at kursholderen lærer seg noen ord på språket deres.
- Vær bevisst på hva deltakerne mestrer og ikke, så de ikke får for mye undervisning og oppgaver som de ikke forstår, og dermed opplever at kurset ikke er for dem.
- Vær sensitiv for triggere hos deltakerne, og ta vare på deres verdighet i kurset. Noen reagerer på å bli tatt på, mens andre syns det er hyggelig med en klapp på skuldra. Noen synes det er hyggelig å snakke om hjemlandet, mens andre blir triste på grunn av ting de har opplevd, eller har bare lyst til å komme videre og lære om det nye landet. Det som kan fungere godt noen ganger, og dermed bør brukes som metode eller virkemiddel, kan også fungere triggende og negativt i andre settinger.

3.8 Egenskaper hos kursholder: tålmodighet

Det er ikke så viktig om kursholder er ekspert på data, hvis noen av deltakerne i klassen er flinkere er det bare å bruke de som hjelp i opplæringa. Det viktigste for kursholder i data er å være tålmodig. For noen tar det veldig lang tid å lære å logge inn, dobbeltklikke, markere tekst eller klikke på lenker. Mange deltakere lærer nye ting, og så har de glemt det neste gang. Det kan være mange som trenger hjelp samtidig, og som ikke kommer seg videre uten hjelp, selv om du tenker at de burde klart det. Det er derfor viktig å være bevisst på egne triggere hvis man som kursholder blir irritert, sint eller utålmodig, og å kunne utøve selvregulering. Det er også viktig at kursholder og eventuelle assistenter/frivillige ikke gjør oppgavene og handlingene for deltakerne, men lar dem få jobbe selv.

Men det å undervise dem med lite datakunnskap er også veldig givende, deltakerne blir veldig stolte når de mestrer, og de har et stort ønske om å kunne bruke dette verktøyet som de ser er viktig.

LITTERATUR/NETTRESSURSER:

Om læring

Andersen, L. K. (2013). Nettkurs om voksenpedagogikk. Kompetanse Norge. Henta fra:

<https://www.kompetansenorge.no/kurs-og-konferanser/Nettkurs-om-voksenpedagogikk/>

Bjarnø, V., Giæver, T. H., Johannesen, M. & Øgrim, L. (2017). DidIKTikk (3. utg.). Bergen:

Fagbokforlaget.

Buanes, I. A. & Lehne, K. (2014). Opplæring av språkhjelpere, Vox (*nå Kompetanse Norge*). Henta fra:

https://www.kompetansenorge.no/contentassets/abc176d39fef4bb7908b4e8dba18f63c/opplaering_av_sprakhjelpere.pdf

Buanes, I. A. & Ringheim, J. O. (2019). Lærerveiledning: Generell del. I *Hei! Norsk for voksne innvandrere*. Oslo: Cappelen Damm.

Erstad, O. (2010). *Digital kompetanse i skolen – en innføring* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Utdanningsdirektoratet. (2012). Rammeverk for grunnleggende ferdigheter. Til bruk for læreplangrupper oppnevnt av Utdanningsdirektoratet. Henta fra:

https://www.udir.no/globalassets/upload/larerplaner/lareplangrupper/rammeverk_grf_2012.pdf

Vox. (2012). *Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere*. Henta fra:

https://www.kompetansenorge.no/contentassets/f6594d5dde814b7bb5e9d2f4564ac134/laereplan_norsk_samfunnskunnskap_bm_web.pdf

Om traumer og migrasjon

RVTS (regionale ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging):

<https://www.rvts.no/>

Traumebehandling med voksne, nettside av RVTS Øst: <https://www.traumebehandling.no/>

Sluzki, C.E. (1979). Migration and Family Conflict. I *Family Process*.

<https://sluzki.com/publications/articles/44/migration-and-family-conflict>

NETTRESSURSER TIL BRUK I OPPLÆRINGA:

[Digidel](#), et nettsted for deg som driver kurs- og opplæring i grunnleggende digitale ferdigheter.

Nettstedet er initiert av Kommunal- og moderniseringsdepartementet og driftes av Kompetanse Norge. Du kan fritt laste ned, bruke og tilpasse alle ressursene du finner der. Alle ressurser på digidel.no er gratis. Flere av ressursene er oversatt til andre språk.

[Digital Borger på google disk](#), oppgaver og materiale laget av Flyktningtjenesten i Stavanger. Alt av oppgaver og materiale kan brukes fritt.

[Digital Borger på YouTube](#), videoer til bruk i dataopplæring, laget av Flyktningtjenesten i Stavanger. Flere av videoene er på andre språk. Alt av oppgaver og materiale kan brukes fritt.

Forfattere:

Ingrid Baltzersen (prosjektleder), Flyktningtjenesten i Stavanger
Line Weggeberg, Flyktningtjenesten i Stavanger
Sairah Dar, Flyktningtjenesten i Stavanger
Torill Margrete Bø Hanssen, Johannes Læringscenter

Kontaktinfo prosjektet:

Flyktningtjenesten generelt (se under) eller:

Ingrid Baltzersen: ingrid.baltzersen@stavanger.kommune.no, tel.: 51 50 74 72 mobil: 400 21 139

Prosjektet er støtta av:

Inkluderings og Mangfoldsdirektoratet (IMDi) i samarbeid med Kompetanse Norge

IMDi
Integrerings- og
mangfoldsdirektoratet

**KOMPETANSE
NORGE**

Utgitt av:

Flyktningtjenesten
Postboks 8095
4068 Stavanger

Stavanger 29. januar 2021

flyktningtjenesten@stavanger.kommune.no

tel.: 51 91 40 20